

O EVROPSKÉ BEZPEČNOSTI V PRAZE

Československé mírové hnutí se v současné době stále výrazněji hlásí ke svému podílu na odpovědnosti za další vývoj v Evropě. V rámci tohoto úsilí uspořádal Československý výbor obránců míru koncem května t. r. v Praze mezinárodní seminář nazvaný *Evropskou bezpečností k odstranění příčin, jež vedly ke dvěma světovým válkám*.

Semináře se zúčastnili též představitelé mírového hnutí ze zahraničí, ze zemí Varšavské smlouvy i NATO, jakož i z neutrálních států. Velmi živá diskuse byla uvedena řadou čs. referátů. Z nich vyjímáme pro informaci některé zajímavé myšlenky.

V úvodním referátě řekl E. Busch, hlavní redaktor Mezinárodní politiky, k problematice evropské bezpečnosti mimo jiné toto: „Životní nezbytnost bezpečnosti v Evropě pro Československo není nutno dokazovat — potud je to axiom. V Evropě není stát historicky a zeměpisně exponovanější a navíc po celou dobu svých dějinných proměn výrazněji charakterizovaný rozporem mezi svými minimálními ambicemi a potřebami na jedné straně a svými možnostmi, omezenými řádovou velikostí, je realizovat sám na straně druhé. Proto pouze mír opírající se o pevnou bezpečnost pro všechny, o společný zájem všech evropských a v širším smyslu i všech dalších v Evropě aktivně či pasivně angažovaných zemí, je pro nás strategickým mírem. Celoevropská bezpečnost v tomto pojetí je zárukou míru tohoto kontinentu a významným, ne-li rozhodujícím mírotvorným činitelem pro kontinent ostatní. Zahrnuje nejvyšší možnou aproximaci míru. Naproti tomu každý mír založený na jiném, byť bez-

pečnostním (mikroregionálním, rovnovážným) systémem není absolutní ani přibližně a skýtá mnohem menší míru bezpečnosti. Pro nás tudíž každý takový jiný systém může být pouze provizoriem, menším zlem či méně dokonalým dobrem. A úsilí o co největší přiblížení k celoevropské bezpečnostní soustavě je tedy také axiomem zahraničně politické činnosti ČSSR. V nejobecnější rovině je možno a nutno říci, že nebude žádné absolutní nebo téměř absolutní celoevropské bezpečnosti, pokud všechny zúčastněné státy, národy a společenské systémy v Evropě (i kolem ní) nebudou mít reálný, přednostní a hlavně plně poznatý zájem na takové soustavě.“

K ekonomickým souvislostem evropské bezpečnosti uvedl Z. Bednařík (Vysoká škola ekonomická): „V průběhu poválečného vývoje se velmi výrazně projevil vzájemný vztah ekonomických a bezpečnostních faktorů. Nelze tvrdit, že by politika tento vztah ignorovala. Dokument Karlovarské konference a jiných jednání, ať již na úrovni oficiální, nebo na úrovni expertů, potvrzuje, že na obou stranách se přisuzuje ekonomickým souvislostem evropské bezpečnosti stále větší význam. Ve vývoji ekonomiky jsou ve velké míře skryty předpoklady pro změnu existujícího systému evropské bezpečnosti. Ekonomika by se pravděpodobně v novém systému evropské bezpečnosti stala jedním z jeho přímých elementů, pokud by to byl systém založený na širším základě než na zastrásování. A konečně není sporu o tom, že případné změny v systému evropské bezpečnosti by mohly mít značný vliv na ekonomiku, zejména tehdy, když by zahrnovaly odzbrojení nebo ome-

zení zbrojení apod. To jsou také tři hlavní roviny, v nichž se vztahy ekonomiky a evropské bezpečnosti uplatňují.“

O. Mahler (Ústav pro evropskou bezpečnost při VPA), který hovořil k vojenským souvislostem evropské bezpečnosti, se mj. zabýval i hodnocením možnosti vzniku válečného konfliktu v Evropě v současných podmínkách. V této souvislosti řekl: „Při hodnocení možnosti vzniku válečného konfliktu v Evropě se až do nedávna předpokládalo, že by se dříve či později týkal nejvyšší části spektra, tj. že by přerostl ve všeobecnou jadernou válku. To vytvářelo dočasnou stabilitu v Evropě, která kryla téměř všechny stupně násilí. Současný charakter rovnováhy raketových jaderných potenciálů obou supervelmocí sice i nadále ztěžuje, avšak mnohem méně již vylučuje násilí v různých, zdaleka ne okrajových oblastech světa.“

Čím je tato změna způsobena?

V posledních letech došlo k mimořádně intenzivnímu rozvoji nejučinnějších prostředků jaderného napadení, jak co do kvality, tak i kvantitatively. Obě strany dosáhly tzv. *overkill capacity*, která změnila možnost termojaderného zničení v jistotu. To má zcela protichůdné důsledky. Vztahy, které souvisejí přímo s nejvyšší částí spektra násilí, se stabilizovaly. Nejzávažší prostředky násilí se současně stávají méně použitelnými a jejich odstrašující funkce zůstává věrohodnou jen pro mezní situaci. Tím došlo k podstatnému zvýšení prahu všeobecné jaderné války. Hrozba, že bude těchto prostředků použito k odvrácení nebo zastavení omezené války, se stává, na rozdíl od nedávné minulosti, méně účinnou. To objektivně zvětšuje možnosti vedení omezených válek k dosažení omezených politických cílů.

Tento druh války leží pro americkou strategii stále ještě v oblasti omezených konfliktů, pro evropské národy však znamená totální válku a všeobecné zničení. K vyloučení této možnosti by měl především přispět smluvní systém evropské bezpečnosti a stažení amerických jaderných zbraní z Evropy.

Jde o to, že žádná strana nepřistoupí na systém, který by zásadně měnil poměr sil v její neprospěch nejen v rozhodujících prostředcích, ale i v prostředcích

určených k vedení ozbrojeného zápasu na evropském válečném poli. A zde se skrývají hlavní nesnáze!

Vytvoření stability pod prahem všeobecné jaderné války by mělo být prvořadým zájmem všech evropských národů. Skutečným východiskem z této situace by mohlo být vytvoření systému bezpečnosti, který by byl založen na vojenské neutralizaci ohnisek napětí v Evropě.“

Politickými aspekty evropské bezpečnosti se zabýval L. Liska (Ústav pro mezinárodní politiku a ekonomii), který mimo jiné uvedl: „Vytvoření jednotného kolektivního systému celoevropské bezpečnosti a spolupráce může být pouze výsledkem dlouhodobějšího a poměrně velmi složitého procesu. Likvidace existujících bloků a normalizace poměrů v Evropě nemůže být východiskem, ale vyústěním takového procesu.“

Úspěšná reorganizace systému evropské bezpečnosti jako úkol dlouhodobého, strategického charakteru předpokládá realizaci řady na sebe navazujících operací, zahrnujících v sobě řešení problémů jak uvnitř existujících seskupení, tak mezi nimi i mimo ně. Nový systém bezpečnosti může být uskutečněn jen po etapách, a to v té míře, jak dalece převáží zájmy celoevropské nad partikulárními, cíle konstruktivní nad negativními. Z tohoto hlediska je nutno volit i přístup k německé otázce, jmenovitě v relaci s oběma německými státy.

Abyste však jednotlivá dílčí opatření nevedla k upevnění existujících bloků, ale naopak, aby byla již součástí v podstatě nového bezpečnostního systému, postupně se vytvářejícího uvnitř starého, je nezbytné vyjasnit v základních obrysech cíle, postup i rámec politiky evropské bezpečnosti a spolupráce. Je zřejmé, že cílem může být pouze systém, který bude prokazatelně zajišťovat evropským národům více bezpečnosti, stability i rozkvětu, než kolik jim v tomto směru nabízí existující uspořádání. Přitom je záhodno rozlišovat mezi vytvořením systému bezpečnosti a spolupráce a substanciálním řešením základních politických problémů v Evropě (v Brandtově termínu: evropské mírové uspořádání), jako je například otázka německého sjednocení, s tím, že jde o dva základní stupně jednoho vývojového procesu, přičemž dosa-

žení prvního je předpokladem druhého.“

O čs. přístupu k problematice evropské bezpečnosti bylo pak v referátu B. Švarce a M. Brože (Ústav pro evropskou bezpečnost při VPA) řečeno: „Jedním z významných požadavků, který se znovu a se zvýšenou intenzitou ozývá v naší zemi po lednu 1968 je požadavek zvýšení pružnosti, aktivity a samostatnosti naší zahraniční politiky. Jde zvláště o to, abychom dokázali plně využít těch specifických možností, které ČSSR má — a to zejména v Evropě.“

Jaké jsou tyto možnosti? Jsou pocho-pitelně omezené — nejen rozsahem naší skutečné vlastní síly, ale i naší geostrate-gickou polohou. Obdobně jako jiné státy řádově srovnatelné velikosti a síly, jsme i my součástí určitého společenství — společenství socialistických států — a toto společenství má také formu vojen-skopolitické aliance. O každé alianci pak platí, že je jednak zdrojem síly, rámcem určité společensko-ekonomické orientace a garancí bezpečnosti, že však na druhé straně působí jako mechanismus, který zákonitě omezuje volnost individuální akce členů. Aliance zcela logicky vyžaduje loajalitu, vzájemné respektování cílů a zájmů partnerů, vzájemné ohledy atd. To jsou zásady obecně známé — avšak právě v souvislosti s nimi výrazně vyvstává

O EVROPSKÉ BEZPEČNOSTI V MOSKVĚ

Ve dnech 23.—25. dubna 1968 se ko-nala v Moskvě mezinárodní vědecká kon-ference na téma „Evropská bezpečnost a vztahy mezi státy dvou systémů“. Z ini-ciativy Stálé komise výzkumných ústavů mezinárodních vztahů pěti socialistických zemí ji uspořádal Ústav světového hospo-dářství a mezinárodních vztahů Akademie věd SSSR. Vedle vědců z členských zemí komise — Československa, Německé de-mokratické republiky, Maďarska, Polska a Sovětského svazu — se na práci kon-ference podíleli též pracovníci Bulharska, Rumunska a Jugoslávie. Československo zastupovali dr. A. Šnejdárk, ředitel ÚMPE, dr. K. Krátký a dr. L. Liska (oba ÚMPE) a J. Veselý, redaktor ča-sopisu Mezinárodní politika. Celkem se konference účastnilo kolem 50 osob, z nichž 33 vystoupilo s referáty a diskus-

otázka, pro jakou aktivitu si v rámci aliance socialistických států ČSSR žádá určitý prostor — a jaký. Před hledáním odpovědi na tuto otázku je třeba si uvě-domit, že nesmíme ustrnout na úzce po-jatých potřebách, že nemůžeme vycházet z platformy, která se nám dnes zdá nej-pohodlnější, nejméně náročná a snad „nejčeskoslovenštější“. Takto postupovat by znamenalo nechávat československé zájmy v jejich perspektivě a promeškat příležitosti, které se naší politice nabí-zejí. Československá aktivní zahraniční politika — naše politika, směřující k vy-budování skutečné evropské bezpečnosti, nesmí nést ani stín nacionální úzko-prstosti. Smysl a naději na skutečný ú-spěch může mít jen tehdy, bude-li vy-cházet ze zájmů evropského socialismu jako celku, bude-li v souladu s reálnými tendencemi vývoje evropských pokroko-vých sil na obou stranách, bude-li rozvíjet internacionální principy — a bude-li její aktivita vycházet z ucelené koncepce.“

Tyto a jiné myšlenky vyvolaly nejen souhlas, ale i určité výhrady ze strany některých zahraničních účastníků. Roz-hodující však bylo, že došlo ke skutečné výměně názorů, a to na základě upřímné snahy přispět účinně k plně normalizační situaci a k posílení bezpečnosti v Evropě.

L. L.

ními příspěvky. Některá vystoupení byla též publikována v červencovém a srpno-vém čísle časopisu *Mirovaja ekonomika i meždunarodnyje otnošenija*, který vy-dává sovětský ústav (IMEMO).

V úvodním vystoupení přivítal jménem sovětské Akademie věd všechny přítomné akademik A. M. Rumjancev, který zvláště zdůraznil důležitost rozvíjení teo-retických přístupů pro praktickou politi-ku v období, kdy problematika evropské bezpečnosti je na pořadu dne. Zvláštní akcent v jeho vystoupení pak byl polo-žen na potřebu jednotného postupu všech socialistických zemí vzhledem k závaž-ným problémům v teorii i praxi, které tato otázka zahrnuje. Konference praco-vala převážně formou připravených vě-deckých sdělení, která se zaměřila na rozbor situace politických sil v hlavních